

Preken på Maria budskapsdag

Luk 1,46–55 *Tro med Maria*

1 Ikke mange mennesker er nevnt i trosbekjennelsen. Foruten Jesus er det Maria og Pilatus: «født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus». Svært ulike roller har likevel Maria og Pilatus, hun en positiv ved Jesu unnfangelse og fødsel, han en negativ ved Jesu lidelse og død, uansett han også ledd i Guds plan. Pilatus kommer tilbake på langfredag. Han er ikke i fokus på Maria budskapsdag, og vi forlater ham nå. Denne dagen er ikke del av fastetiden som ellers omgir oss og peker ikke direkte fram mot påske som del av opptakten til feiringen av Jesu død og oppstandelse. Den peker snarere fram mot jul. Hadde det vært liturgi i dag, ville vi sett at prestens stola har hvit farve, som blant annet jul og påske. Maria budskapsdag er en hyllest av Jesu unnfangelse i Maria ved Den hellige ånd. Unnfangelsen er et under; fødselen skjedde på alminnelig menneskelig vis. Så dagens fest står ikke tilbake for juledag.

Maria ser vi forøvrig ikke bare ved unnfangelsen, fødselen og flukten til Egypt (Matt. 2, 13ff), men også da Jesus var tolv år i tempelet (Luk. 2, 41-52), ved bryllupet i Kana (Joh. 2, 1ff) og da hun og brødrene til Jesus stod utenfor og gjerne ville snakke med Jesus (Matt. 12, 47ff; par Mark. 3, 31-35, Luk. 8, 19-21) - alltid som mor til Jesus. Simeon hadde sagt til henne at «også gjennom din egen sjel skal det gå et sverd» (Luk. 2, 35). Med en mors følsomhet overfor sin egen sønn fikk hun sørge over hans lidelse og død. Johannes forteller at hun var til stede da sønnen ble korsfestet og at Jesus overgav henne til hans vern; «Dette er din sønn... Dette er din mor», hvorpå hun flyttet til ham (Joh. 19, 25-27). Jesus hevet seg ikke over sin mors videre skjebne der han slet på treet i soning for verdens synder.

Marias lovsang kalles dagens evangelium. Den har også et internasjonalt navn etter det første ordet i den latinske teksten, *Magnificat*, jfr. engelsk *magnify*, «opphøyer» med «min sjel» som subjekt. Fordi norsk har annen ordstilling enn gresk og latin, er det det tredje ordet i den norske bibelteksten. Gjennomgående i Magnificat er at Gud opphøyer de lave og begrenser de stolte. En kristen skal se seg ført denne veien, fra fattigdom i form av synd og ondt til høyhet i Gud. «Herren holder de hjelpeløse oppe, men bøyer de urettferdige til jorden» (Slm. 147,6). Dette er en generell sannhet i Guds Ord og rike (jfr. også Slm. 113,7-9 og 145,14). Gud kom inn i Marias liv på dette punktet. Han omplasserte henne til ære hos seg.

Maria lovsynger med ord nært opp til dem Hanna brukte da hun tilbad Herre i tempelet, idet hun bragte Samuel dit som hun fødte etter at Gud åpnet morslivet hennes (1Sam. 2, 1-10).

1 Mitt hjerte fryder seg i Herren. Herren gir meg stor kraft. Jeg ler av mine fiender, **for jeg gleder meg over din frelse.** 2 Ingen er hellig som Herren, for ingen er til uten du; det er ingen klippe som vår Gud. 3 **Snakk ikke med så store og stolte ord, la ikke frekt snakk gå ut av munnen!** For Herren er en Gud som allting vet, han prøver hver gjerning. 4 **De mektiges buer brytes i stykker, men de som vakler, kler seg i kraft.** 5 **Mette må arbeide for sitt brød, men sultne slipper å hungre mer.** Barnløs kvinne føder sju barn, men den som er rik på sønner, visner bort. 6 Herren tar liv og gir liv, han sender ned til dødsriket, og han fører opp igjen. 7 **Herren gjør fattig, og han gjør rik, han fornedrer, og han opphøyer.** 8 **Han reiser den svake opp av støvet og løfter den fattige fra dyngen. Han lar dem sitte blant stormenn og gir dem en ærefull plass.** For jordens søyler hører Herren til, på dem bygde han verden opp. 9 Han vokter de trofaste på veien, men de urettferdige må tie i mørket. For ingen er sterk i egen kraft. 10 **Herren knuser sine fiender. Han lar det tordne over dem fra himmelen, Herren dømmer den vide jord. Han vil gi sin konge styrke og sin salvede stor kraft!**

46 **Min sjel opphøyer Herren,** 47 og **min ånd fryder seg i Gud, min frelser.** 48 For han har sett til sin tjenestekvinne i hennes fattigdom. Og se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig, 49 for store ting har han gjort mot meg, han, den mektige; hellig er hans navn. 50 Fra slekt til slekt varer hans miskunn over dem som frykter ham. 51 **Han gjorde storverk med sin sterke arm; han spredte dem som bar hovmodstanker i hjertet.** 52 **Han støtte herskere ned fra tronen og løftet opp de lave.** 53 **Han mettet de sultne med gode gaver, men sendte de rike tomhendte fra seg.** 54 Han tok seg av Israel, sin tjener, og husket på sin miskunn 55 slik han lovet våre fedre, Abraham og hans ætt, til evig tid.

2 Hva betyr det at «alle slekter [skal] prise meg salig?» Vi må se på sammenhengen denne teksten står i. Gud spurte henne ikke: Kunne De tenke Dem å bli mor til min Sønn? Nei, engelen sa hva som skulle skje. «Du skal bli med barn og føde en sønn» (v. 31). Engelens ord var skapende. Maria sluttet seg til budskapet: «Jeg er Herrens tjenestekvinne. La det skje med meg som du har sagt.» (v 38). Dette gjorde hun full av Hellig ånd. Hun kom til tro på inkarnasjonen, til tro på Jesus, kunne vi si. I det å komme til tro fulgte hun etter Abraham som da han fikk løfte om en sønn mot alle odds, «trodde Herren», og det ble «regnet ham til rettferdighet» (1Mos. 15, 6). Guds Ord skaper hva det nevner, som da Gud skapte verden ved å si den fram, og fortellingen om Jesus skapte troen i våre hjerter. Under skjedde også i Marias hjerte ved at hun begynte å tro da hun hørte løftet om at Den hellige ånd skulle komme over henne. Maria tror på Jesus, det er tema i dag. I Apg hører vi at hun var en troende; apostlene «holdt trofast sammen i bønn, sammen med noen kvinner og Maria, Jesu mor, og brødrene hans» (1, 14).

I Bibelen har vi flere budskap om sønnfødsler. Abraham fikk løfte om en framtidig fødsel. (1Mos. 15). Etter at trellkvinnen Hagar fødte Abraham Ismael (kap. 16), fikk han løfte om en sønn ett år fram i tid med kona, 90 år gamle Sara; selv var han hundre år (17, 16ff). Jfr. 18, 10ff. Og dette skjedde (21, 1ff). Men i Marias tilfelle ble løftet oppfylt i samme stund. Da hun besøkte sin slektning Elisabeth noen dager senere, kona til Sakarja, sa Elisabeth: «Velsignet er din livs frukt» (v. 42, No1930); Jesus var i Marias liv som foster. Elisabeth talte her profetisk, idet hun «ble fylt av Den hellige ånd» (v. 41). Så priste hun nesten i samme åndedrett Maria salig fordi hun trodde på oppfyllelsen av det Herren hadde sagt til henne (v. 45). Det var løftet om en sønn

som hun trodde. Det hun trodde skulle oppfylles. Troen på oppfyllelsen av løftene var forøvrig typisk for fromheten til «de stille i landet», en gruppe vi skimter i Salmenes bok (35, 20) og sangene i begynnelsen av Lukas; de «ventet på Israels trøst» (2, 25). Bibelforskningen har pekt på at nettopp blant disse vant kirken flere av de første troende.

Lovsangen er Marias respons på det som Elisabeth sier. Og da er vi tilbake i dagens tekstavsnitt. Den er Marias trosbekjennelse. Som Elisabeth priste Maria salig fordi hun trodde, skal alle senere kristne prise henne slik. Maria taler ikke bare om det Herren har gjort mot henne (v. 48f), men mot Israel fra slekt til slekt (v. 50-55). Maria ble inkludert i den kristne historien av kjærlighet troende imellom, skyen av vitner som nå er døde ikke unntatt (Hebr. 12,1). Og hun er den første i den nye pakt dette sies til. For så vidt skal all ettertid minnes henne. Hun var på banen før apostlene. Lignende sier Jesus om henne som salvet ham til hans jordeferd at «overalt i verden hvor dette evangeliet blir forkynt, skal også det hun gjorde, fortelles til minne om henne» (Matt. 26,13, par. Mark. 14, 9).

Salig som tror. Dette stopper ikke med Maria. Dette er vi del av, eller kan bli det. Hvis du tror, er du også salig. Maria var heller ikke noe i seg selv, men ved nåden hun fikk, som du og jeg. Luther sier i en preken til denne dagen som vi finner i hans Huspostille over Luk. 1, 26-38 at selv om Maria var velsignet fremfor andre kvinner og mer beæret siden hun fikk føde Guds Sønn, «*saa gjør Engelen hende dog, med disse Ord, alle andre Mennesker lig*» siden det går klart fram at det er ved nåde, og ikke fortjeneste.¹ Moderskapet var en engangshendelse, slik at vi ikke engang kan bekjenne troen uten å nevne Maria, riktignok som del av bekjennelsen til Kristus. Men Guds barn ble hun ved troen, ikke ved å føde Guds Sønn. Dette er med andre ord ikke en spesiell salighet eller nåde som Maria har til forskjell fra oss; men en særegen ære og velsignelse, ja.² Du har den samme salighet og nåde som Maria når du tror. Begreper brukes om Maria som også brukes om oss. Hun kaller jo rett ut Gud sin «Frelser» (v. 47). Hun har «fått/funnet nåde», sier engelen (vv. 28 og 30). Selv henviser Maria til sin «fattigdom» (v. 47). Dette innebærer at Gud har miskunnet seg over henne og gitt henne syndenes forlatelse. Syndfri var hun ikke. Hva skulle hun ellers med nåde? Jesus priser også oss salige, på et senere tidspunkt: «Salige er de som er fattige i ånden, for himmelriket er deres osv» (Matt. 5, 3ff, par. Luk. 6, 20ff). Å ha blitt opphøyd fra lav stilling til høy er å være kristen. Bjørn Eidsvåg synger

¹ *En christelig Postille ammendragen af Dr. Martin Luthers Kirke- og Huus-Postiller, og indeholdende en fuldst. Forklaring over alle Søn- og Fest-Dages Evangelier samt ti Faste-Prædikener*, Selskabet for christelige Underviisnings- og Andakts-Bøgers Udgivelse, 3. oppl., Chr.a: Opfostringshusets Bogtrykeri 1855: 166-175.

² *Ibid*: 172.

(Føtter på fjell, 1984, albumet *På leit*): «Du løftet meg opp av fordervelsens grav og satte mine føtter på fjell.» Det beskriver hva som skjedde både med Maria og andre som tror.

Og da har jeg ennå ikke sagt noe om hva det er å være «salig». Men ved det andre jeg har sagt, har jeg likevel fylt det med innhold. Det er fyllden av Guds gaver, her i tiden syndsforlatelsen og det fortrolige samfunnet med Gud, slik det kommer til uttrykk i fred og i bønn, og i evigheten i det samme forholdet, men slik at sløret er trukket til side, så vi ser Ham (Åpb. 22, 4). Med et ord fra hverdagspråket kan «salig» kanskje gjengis med «lykkelig» eller «heldig». Heldigere enn Maria går det ikke an å komme ut, og slik er altså vi kommet ut som tror. Du er like heldig. For saligere går det ikke an å bli enn ved frelsen fra våre synder.

Maria skryter ikke. Hun fløy ikke rundt og sa jeg er Herrens mor, jeg er Herrens mor. Merk at jomfruen ikke henviser til sin ydmykhet (underforstått: se så ydmyk jeg er!), men til sin «fattigdom», at hun ikke er noe.³ Generasjonen etter Jesus var ikke spesielt opptatt av Maria. Hvor i brevlitteraturen i Det nye testamente har du lest om Maria? Hun er faktisk knapt nevnt. Når hun er nevnt i Gal., er det i en henvisning til Jesus, «født av en kvinne og født under loven» (4,4). Men Maria peker på Jesus, han er hennes budskap. Hun er like beskjeden som Den hellige ånd. For det er han som har inspirert henne til å lovsynge. I dag har vi søkelyset: sammen med Maria. For vi kan med like full rett kvede hennes lovsang. Troen kommer til uttrykk i den - og bønner. Den kommer også fra det lave og stiger opp høyt til Gud. «*Fra dypet roper jeg til deg, Herre*» (Slm. 130, 1).

3 Maria ble i all sin fattigdom opphøyet, og det gjelder oss også. Grunnlaget er at han som var opphøyd steg ned i vår fattigdom av egen vilje, først i Marias morsliv. Han bosatte seg også i hennes hjerte - som senere i våre hjerter som tror. Jesus gikk altså motsatt vei, fra høyhet til fattigdom, for å se til oss i vår fattigdom, og opphøye oss, slik vi leser at det først skjedde med hans mor Maria. «Dere kjenner vår Herre Jesu Kristi nåde: Enda han var rik, ble han fattig for deres skyld, så dere skulle bli rike ved hans fattigdom» (2Kor. 8, 9). Ved sin smerte og sitt blod betalte han skylden vi hadde pådratt oss ved våre synder og vår ondskap. Marias lovsang er derfor sangstrofen i den kristne kirke til alle tider: «*Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min frelser. For han har sett til sin tjenestekvinne i hennes fattigdom.*»

Ole Fredrik Kullerud

³ Martin Luther, Preken på Maria bebudelsesdag (Luk. 1, 39-56), *D. Martin Luthers predikener over alle søn- og helligdagers evangelier*, Tønsberg: Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn 1968: 607f.